

VIRTUÁLNÍ MUZEA

Martin Bílek

Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

martin.bilek@uhk.cz

Úvod

Při vyhledávání informací na Internetu je již poměrně snadné setkat se s digitální galerií nebo s expozicí nějakého muzea. Většinou jde o běžný soubor internetových stránek, kde lze kromě textu nalézt i obrázky, videosekvence nebo krátké filmy, které si můžeme na monitoru svého počítače prohlížet, aniž bychom museli cestovat například do mnichovského Německého muzea (Deutsches museum) a navštívit repliku Liebigovy chemické laboratoře. V lepším případě jsou tyto prezentace řešeny tak, že připomínají skutečné prostory muzea a dovolují návštěvníkům procházet se mezi jednotlivými díly. Do určitého muzea se tak můžeme virtuálně podívat ještě dříve, než se tam doopravdy vypravíme. Příkladem už z našeho prostředí může být virtuální prohlídka výstavy Stopy lidí v Národním muzeu v Praze na adrese <http://www.nm.virtualczech.cz/> (Stopy lidí 2008).

Digitální či virtuální zpřístupňování informací o sbírkových předmětech, památkových objektech, historických technikách, technologiích, dobových pracovních postupech či konzervátorských a restaurátorských metodách odborné i široké laické veřejnosti je především nástrojem pro propagaci kultury, kulturních institucí a jejich sbírek, pro podporu výzkumu, pedagogické činnosti a také rozvoje cestovního ruchu. I z těchto důvodů byl v České republice iniciován projekt Ministerstva kultury "Česká muzea – virtuální expozice českého muzejnictví", který je zaměřen na prezentaci muzeí a galerií ČR prostřednictvím prezentačního portálu <http://www.emuseum.cz> (Bauerová, 2008).

Digitalizace muzejních sbírek

Dostupnost muzejních sbírek se radikálně změnila po revolučním otevření Louvru široké veřejnosti v konci 18. století, kdy je možné mluvit o vzniku muzeí jako veřejně přístupných institucí. Ovšem spousta exponátů stále zůstaly v soukromých, státních nebo školních sbírkách, kde jsou i nadále široké veřejnosti obtížně přístupné nebo nedostupné vůbec. Většina muzeí i jiných galerijních institucí tak dodnes funguje jako tzv. "muzea první generace" – jako "Platónská muzea". Exponáty jsou zde ve skleněných vitrínách nebo za různými zábranami, je zakázáno fotografování nebo filmování, přiblížit se k exponátu je možné jen na vzdálenost několika metrů. Další století po vzniku muzeí se objevila tzv. "muzea druhé generace" – "Sokratovská muzea". Zde jsou exponáty dostupné podrobnému zkoumání, většinou za bedlivého sledování průvodce. Tato muzea slouží hlavně ke studijním a vědeckým účelům, ale jejich působnost se zaměřuje také na širokou veřejnost. S rozvojem multimediálních technologií na Internetu můžeme dnes hovořit o tzv. "muzeích třetí generace" – virtuálních muzeích nebo muzeích s WWW-prezentací. V nich si návštěvník může nejen všechno pečlivě prohlédnout a "odnést" k pozdějšímu studiu, ale může si prohlídku také předem připravit podle svých záměrů. Žádné muzeum není díky své WWW-prezentaci nedostupné ani z geografických, časových nebo ekonomických důvodů (Svršek, 1999).

Digitalizace sbírek a expozic nabízí i další výhody. Vzácné sbírky a exponáty mohou být trvale uloženy na bezpečných místech v depozitářích a přesto je lze pomocí multimediální technologie zpřístupnit. Tak se dá nahlédnout i do lokalit, jež ohrožuje i pouhá přítomnost návštěvníků. Např. jeskynní malby Vallon-Pont-d'Arch v Archéche významně poškozují vydechovaný oxid uhličitý, což by mohlo vést až k nenávratnému zničení jednoho z nejstarších dochovaných výtvarných projevů lidstva (Svršek, 1999).

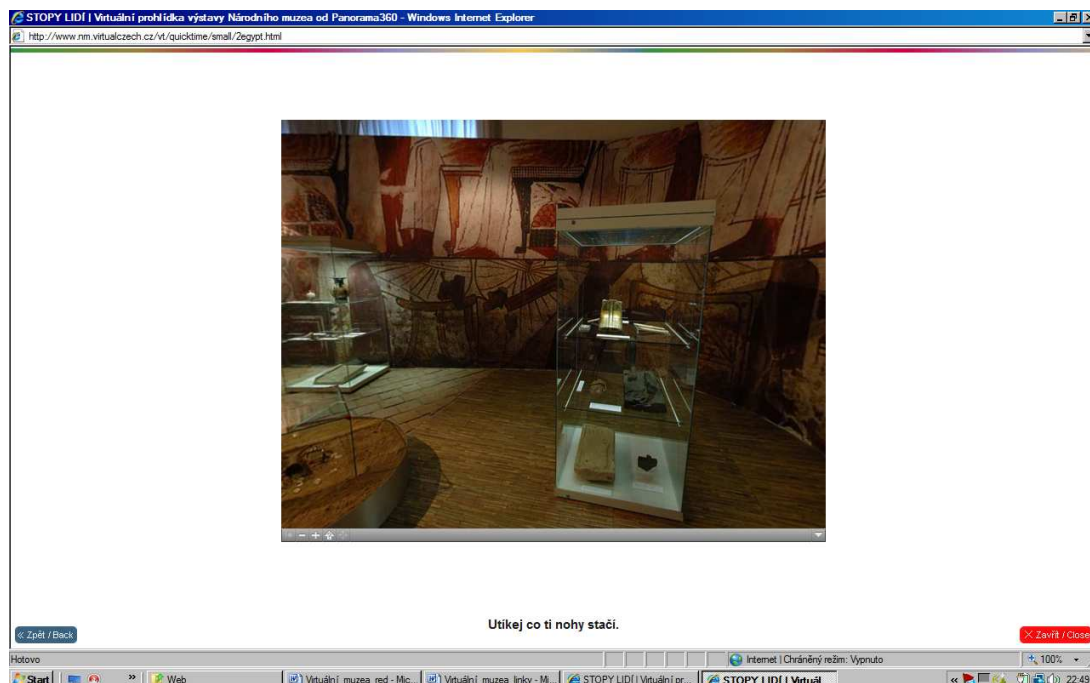
Podobně jako první používání počítačů ke komunikaci, k prezentaci filmů či ke čtení elektronických knih, novin a časopisů, vyvolávají virtuální muzea živé diskuse o relevanci své existence a využití. Skončí „kamenná muzea“ svoji činnost, až budou jejich sbírky digitalizovány a prostřednictvím sítí zpřístupněny? Zatím omezené domácí, ale zejména bohaté zahraniční, zkušenosti ukazují, že tyto obavy nejsou na místě. Zájem o autentické – reálné – sbírky se zdá být s „virtuální podporou“ ještě výraznější. Virtuální muzeum bývá chápáno jednak jako muzeum fyzicky neexistující, tedy muzeum, které není umístěno v žádné budově a nespravuje žádné sbírky a jednak jako virtuální muzeum sbírkových předmětů existujících muzeí. Druhý případ virtuálního muzea nejčastěji nabízí ve své webové prezentaci různé virtuální procházky nebo prohlídky založené na sbírce digitální dokumentace (textové i obrazové) k určitému tématu. Často jde o pouhou galerii obrázků a textů, která nemá vlastnosti virtuálního muzea, i když je tak nazývána. Opravdová virtuální muzea připomínají skutečné prostory muzea a dovolují návštěvníkům procházet se mezi jeho jednotlivými částmi.

Předpokladem pro realizaci virtuálního muzea je digitalizace sbírkového fondu kompatibilní se zvoleným standardem. Rozlišuje se několik etap digitalizačního procesu (Koudelková 2007):

- 1) **Vstup dat**, kterým je vstup informací o sbírkovém předmětu do systému s minimálně dvěma složkami: data zatřídující a evidující předmět a data popisující předmět sám i jeho vztahy v hierarchii jeho aplikace a v příslušné technické disciplíně. V této etapě je nutné vzít v úvahu následující procesy katalogizace:
 - digitální záznam předmětu (předmět se stává souborem dat),
 - digitální záznam o předmětu (začlenění souboru dat do databáze) a jeho včlenění do existujících metadat,
 - doplnění chybějících metadat,
 - začlenění záznamu do nadřazených struktur (databáze muzea, úroveň propojení dat mezi muzei, propojení na web.)
- 2) **Správa dat**, kdy jde o ryze technický proces správy databáze, případně informačních sítí. V této souvislosti jsou významné otázky vypovídající o schopnosti databáze a optimalizace přístupu k datům v jejím rámci, což je ovlivněno zvolenými standardy a softwarem. Důležitá je i vnější kompatibilita, kdy je nutno volit mezi univerzálností dat, která poněkud snižuje efektivitu a konkrétním systémem podle oblasti propojení (jednotný standard je, jak vyplývá z rešerší, ještě velmi vzdálen).
- 3) **Využití dat**, které se liší účelem i rozsahem. Klasickými oblastmi jsou:
 - správa sbírek (od evidence, organizace jejich pohybů a vyčleňování pro výstavy až po plán jejich technického ošetřování)
 - evidence sbírek od využití katalogizace až po statistiku a účetnictví,
 - interní využití pro badatelskou a vědeckou činnost,
 - externí využití zpřístupněných dat institucemi i jednotlivci v neveřejném přístupovém režimu,
 - prezentace dat.V této etapě se již prolínají klasické prostředky sdělování informace s vytvářením virtuální reality. Rozlišit lze následující úrovně prezentace (Koudelková 2007):
 - přímo v expozici (doplňující zpřístupnění digitálními daty),
 - prostřednictvím publikací (DTP, multimédia, Internet),
 - zpřístupnění jednotlivých souborů on-line, ale nekomponovaně,
 - komponované celky v podobě virtuálních výstav,
 - virtuální muzeum.

Virtuální muzea a vzdělávání

Využití virtuálních muzeí, galerií a expozicí představuje propracování metodiky práce s virtuálními světy. Virtuální exkurze se tak stává další organizační formou vyučování, kterou nelze ve školních podmínkách současnosti opomíjet. Řadu příkladů lze nalézt v publikaci Internet ve výuce chemie za základní škole (Bílek a Zemanová, 2007).

Obr. 1. Z virtuální prohlídky výstavou Stopy lidí (Stopy lidí 2008)

Obr. 2. Virtuální muzeum parních lokomotiv (Parní lokomotivy 2008)

Literatura

- BAUEROVÁ, Z.: Projekt "Česká muzea – virtuální expozice českého muzejnictví". *Časopis Veřejná správa: Jediný český týdeník pro správu a samosprávu*, příloha č. 23 [online]. 2005. Dostupný z WWW: http://www.mvcr.cz/2003/casopisy/vs/0523/pril5_info.html [cit. 14. 10. 2008]
- BÍLEK, M., ZEMANOVÁ, M.: *Internet ve výuce chemie na ZŠ*. Náměty, tipy a návody. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.
- KOUDELKOVÁ, V.: *Muzeum a digitalizace*. [Bakalářská práce]. Brno: FF MU, 2007.
- Parní lokomotivy. [online] Dostupné na WWW: http://eng.rzd.ru/steams_eng/index.html [cit. 15. 10. 2008]
- Stopy lidí. [online] Dostupné na WWW: <http://www.nm.virtualczech.cz/> [cit. 15. 11. 2008]
- SVRŠEK, J.: Virtuální muzea na Internetu. *Natura Plus 02/1999* [online] Dostupné na WWW: <http://natura.baf.cz/natura/> [cit. 15. 12. 2008]